

Зеленяк Поліна Анатоліївна,
викладач кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх
справ, доктор філософії права

ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

Важливість захисту права дитина на життя та здоров'я обумовила вибір теми наукової статті та сприяла розгляду цього питання з позиції кримінології та віктимології з метою розробки конкретних пропозицій та практичних рекомендацій щодо виявлення ознак досліджуваних злочинів, визначення їх детермінант та вироблення шляхів віктимологічного запобігання.

Особливе занепокоєння викликає збільшення кількості досліджуваних злочинів щодо малолітніх дітей. І саме злочинів, що вчиняються батьками та родичами. Такі злочини мають високий рівень латентності, якому сприяє страх перед дорослими та впевненість, що ніхто не зможе допомогти дитині. Інколи неможливо розмежувати насильство над дитиною та злочинну недбалість стосовно немовляти. Відчуття страху або сорому перед друзями та знайомими, страх осуду або висміювання, що характерно для дитячого середовища, прагнення дитини не розповідати про те, що відбувається. Внутрішні переживання негативно впливають на розвиток дитини [1]. На нашу думку злочини проти життя та здоров'я дитини повинно досліджуватися не тільки як кримінально-правова проблема, але й, насамперед, як соціальна.

В результаті вивчення матеріалів кримінальних справ та кримінальних проваджень була встановлена і так звана «вторинну» віктимізацію, яка з'являється під час відтворення обставин злочину. Особлива увага на співбесіді з дитиною повинна приділятися вчиненому злочину. При цьому неприпустимими є безтактна, груба поведінка або зневажливе ставлення до дитини, засудження її. Дуже часто відторгнення

жертви її найближчим оточенням, нерозуміння та засудження сприятиме десоціалізації – втеча із дому, родини, вживання алкоголю, наркотиків, потрапляння до девіантного середовища і, як наслідок, вторинна віктимізація.

Виявлення всіх соціальних явищ та процесів у взаємозв'язку має велике значення для розроблення заходів віктимологічної безпеки, що сприятимуть мінімізації (нейтралізації) явищ і процесів, що породжують злочинність. Під віктимологічною безпекою розуміємо комплекс заходів, які здійснюються державними органами, громадськими організаціями, окремими особами, що спрямовані на потенційного потерпілого (дитину), при застосуванні яких відбувається зменшення можливості стати потерпілим від злочинів проти життя та здоров'я [2].

В основі розроблення заходів віктимологічної безпеки мають бути: сукупність знань про жертву, особливості її поведінки до, під час і після вчинення злочину, специфіка взаємовідносин «злочинець – жертва», конкретні життєві обставини, що призвели до перетворення особи на жертву злочину. Завданням такої діяльності на сучасному етапі є наукове пояснення і прогнозування віктимологічних процесів із метою забезпечення інтенсифікації профілактичного впливу на злочинність на основі нетрадиційних підходів, у центрі яких перебуватиме особа (дитина), яка за певних обставин може стати жертвою злочинного посягання.

Сьогодні розроблено правову основу запобіжної діяльності: ратифіковано Декларацію ООН «Основні принципи правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою», кримінальне процесуальне, кримінальне законодавство України, що відображає і частково вирішує деякі із загальних питань віктимологічного запобігання злочинам, закони України «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про соціальні послуги», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Указ Президента України «Про Концепцію забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів» та ін.

Також сформована складна багатосуб'єктна система

нейтралізації віктимізації як населення загалом, так й окремих соціальних груп. Ця система є комплексом практичних заходів із перетворення соціальних відносин відповідно до мети девіктимізації особи, зниження негативних наслідків для соціуму кримінальних ексцесів, відтворення режиму законності і принципу справедливості.

За результатами проведеного дослідження, необхідно зазначити, що виявлення потенційних потерпілих повинно будуватися у трьох напрямках: від ситуації, коли, виявляючи та аналізуючи обстановку, виходять на конкретно потенційно уражених у цій ситуації осіб; від злочинця, коли шляхом вивчення його зв'язків або типової поведінки, визначається коло можливих потенційних потерпілих від його дій; від потерпілого, коли «вихід» на конкретну особу виявляє притаманні їй підвищені віктимні якості [2]. Така діяльність покладається на державні органи, громадські організації, посадових осіб, громадян.

Необхідно звернути увагу на те, що злочини проти життя та здоров'я дітей є наслідком конфліктних ситуацій, що мають періодичний, тривалий характер з наростанням їх тяжкості, загостреності. І саме в цьому проявляється особлива соціальна небезпека злочинів щодо дітей, яка потребує постійного удосконалення роботи з її запобігання. Нейтралізація конфліктних ситуацій шляхом застосування впливу на сторони конфлікту – ефективний спосіб запобігання злочинам проти життя та здоров'я дітей. Саме завдяки застосуванню заходів ранньої профілактики, що містить заходи профілактичного впливу при застосуванні психолого-педагогічних навичок та вмінь з метою недопущення вчинення злочину, яка спрямована на перебудову свідомості особистості, що може вчинити злочин проти життя та здоров'я дитини. Методика ранньої профілактики включає виконання широкого комплексу заходів виховного характеру.

На нашу думку, заходами загальносоціального запобігання злочинам, що посягають на життя та здоров'я дитини в Україні, є система заходів, що забезпечують «безпеку дитини». Під дефініцією «безпека дитини» розуміється захищеність життя та здоров'я дитини від реальних та

потенційних загроз, що є пріоритетом діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості. Під заходами «забезпечення безпеки дитини», розуміється комплекс правових, економічних, організаційних заходів, що здійснюється органами державної влади та управління, які спрямовані на забезпечення нейтралізації та недопущення посягань на життя та здоров'я дитини в Україні. До них належать: 1) нормативно-правове регулювання в галузі забезпечення безпеки розвитку та життя дитини; 2) визначення загроз при посяганні на життя та здоров'я дитини; 3) оцінка можливих потреб дитини, що опинилася у складних життєвих обставинах; 4) розроблення та реалізація вимог із забезпечення безпеки життя та здоров'я дитини; 5) класифікація заходів забезпечення дотримання безпеки життя та здоров'я дитини; 6) розроблення та реалізація заходів із забезпечення безпеки та здоров'я дитини; 7) підготовка спеціалістів у галузі забезпечення безпеки життя та здоров'я дитини; 8) здійснення державного контролю та моніторингу ситуації в галузі забезпечення безпеки життя та здоров'я дитини; 9) правове, інформаційне, матеріально-технічне та науково-технічне забезпечення безпеки життя та здоров'я дитини.

На жаль, сьогодні запропоновані заходи не можуть вирішити всіх проблем, але разом із заходами традиційної профілактики можна суттєво може підвищити рівень запобігання злочинності, створюючи можливість для застосування комплексних заходів, підвищуючи її ефективність, та бути логічно послідовною та завершеною. Однак нехтувати можливостями заходами віктимологічної безпеки, а тим більше ігнорувати їх – означає вести боротьбу зі злочинністю, а саме злочинами проти життя та здоров'я дітей, тільки частково.

Список використаних джерел

1. Зеленьак П. А. Особливості віктимізації дітей від злочинів проти життя та здоров'я. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвуз. наук.- практ. круглого столу (Київ, 20 берез. 2019 р.). Київ, 2019. С. 270–274.

2. Zelenyak P. A. Characteristics of Persons Committing

Violent Crimes against Children. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 325–335.

Гусакова Анастасія Вячеславівна,
курсант Луганського державного університету
внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка
Науковий керівник : **Олена Іванівна**
Богучарова Луганський державний
університет внутрішніх справ ім.
Е.О.Дідоренка, доктор психологічних наук,
проф.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУЛІНГУ ТА АНТИБУЛІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ

В українському суспільстві гостро постала проблема булінгу. Актуальність вивчення булінгу як соціального явища обумовлюється масштабами його поширення в країні. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ, 2019) [2], Україна посідає 9 місце серед 42 досліджуваних країн за відсотком жертв булінгу серед 15-тирічних підлітків (9/11% дівчата / хлопці відповідно) і 7-ме місце (11 /20% дівчата / хлопці відповідно) за кількістю переслідувачів – булерів (особа, яка здійснює психологічне, фізичне, економічне, сексуальне насильство у закладах освіти, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій). Кількість булерів серед 11-літніх дітей менша, ніж серед старших школярів. У той же час кількість жертв серед 11-літніх в Україні більша, ніж серед старших – 15-річних підлітків (рис. 1, рис.2).